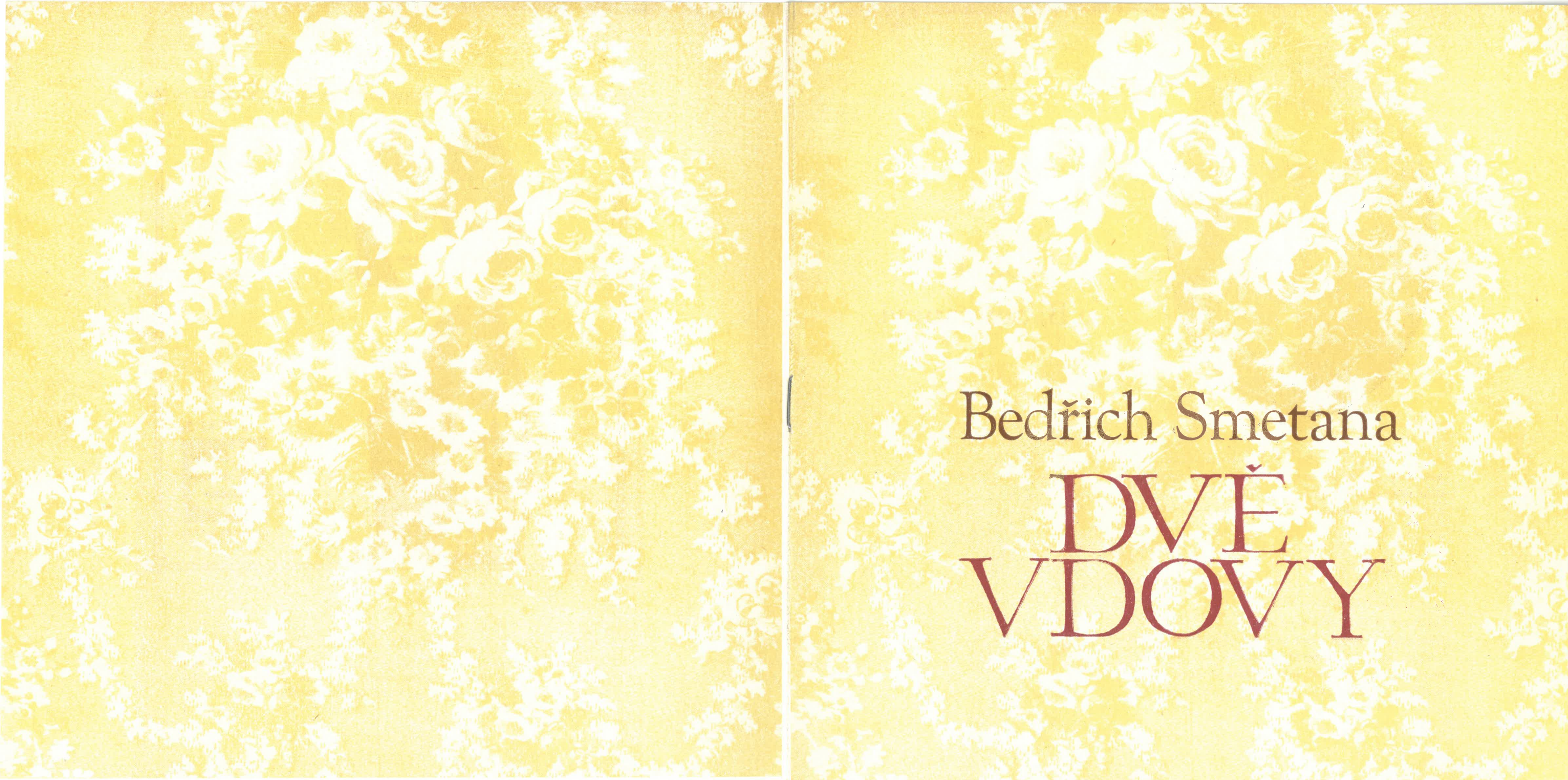

The background of the entire image is a dense, repeating floral pattern in shades of yellow and cream. The pattern features large, stylized roses interspersed with smaller, delicate flowers and leaves. The overall effect is a classic, elegant, and somewhat vintage aesthetic.

Bedřich Smetana

DVĚ
VDOVY

L. Janáček o B. Smetanovi

Jsou cesty, na kterých víš, koho potkáš
Míjím všechny, až na tu, po které
šla tvůrčí mysl Smetanova

tóny flautové kolébají vlnky Vltavy,
sbírají cestou kvítí luhů a stíny hájů.
Při strmém Vyšehradu ožívují se vidiny dávných dob varytem.
Třeskem plní Šárku, útroby Blaníku otvírají, silou táborskou
se vypínají shluky akordů. Rytmy tónové - Vaškovy, dohazovačovy,
dudáčkovy, Kalinovy, Malinovy - rostou z jejich povahy:

a ostatní, jak by měly ustláno na české hroudě.
Tam leží českost hudby, kde lze ji až měřit.
Vybude tónu jeho podíl, i povaze lidu, kraje, i zemi, v níž žije.

Je měkčí, něžnější - -

Tón Smetanův našel na každém zjevu místo,
kde by zahořel, zalkal,
roztoužil se,
rozveselil,
zlobně drtil,
věštil - písní!
Něžní jí Mařenku, Vendulku, ba i Libuši i Přemysla,
i Raracha i lid, i kraj.

Je světovější - -

Znal tónové myšlení Lisztovo, Wagnerovo.
I v něm řídila se hromaděná tradice skladebná,
míhaly se reformní snahy skladebné.
Ne tak architektika jeho děl, ale lom světla a barvy
a ohlasu v ní, klíčivost do sta a sta nádherných motivů
v ní spjatých, oslňuje.

Je mohutný - -

Každé jeho dílo dospívá obzoru a klenby svého námětu.
Nelze výše dospět, ne šíře.
Bláhové je chtít jiné »Prodané«, jiné »Mé vlasti«.
Tam, kde svým dílem stojí, není místa pro jiného
Ale stínu, jenž by dusil, nevrhá.

Z fejetonu »Tvůrčí mysl«, L. N., roč. XXXII

Leoš Janáček

Bedřich Smetana 1824-1884

Bedřichem Smetanou vchází do české hudby génius, který dosavadní rysy českého hudebního myšlení povznesl nejen na úroveň evropského umění, nýbrž dal jim pečeť myšlenkové velikosti a monumentálnosti. Ona evropská úroveň Smetanovy hudby se jeví v historické perspektivě jako něco značně samozřejmého. Od 17. století se česká hudba vyvíjela v nejtěsnějším spojení s evropskou hudbou a v době Smetanova uměleckého růstu představuje Praha křižovatku, v níž se setkává francouzský a italský romantismus s tradicemi Mozartova a Beethovenova klasicismu. Méně samozřejmá byla ona evropská orientace Smetanova vzhledem k tehdejšímu programům národní obrozenecké hudby.

Zde bylo třeba rozhodnout mezi programem národní izolace a mezi pokrokovým programem evropského rozhledu. U Smetany rozhodnutí bylo od začátku samozřejmé. Celá jeho osobnost i jeho vývoj jej od počátku přivedly na cestu evropské orientace. Nemohl jinak, neboť žádný tvůrčí duch se nedá spoutat programem jakékoliv izolace nebo úzkého myšlenkového obzoru. Smetana je syntetik, jenž dovedl v sobě zpracovat tvůrčí podněty značně rozlehlé a protichůdné. Z domácí tradice zpracovává podněty především z českého hudebního klasicismu a romantismu. K domácím podnětům pak přistupují evropské. Romantismus měl mocný vliv na jeho umělecký vývoj. Schubert, Schumann, Chopin, Liszt, konečně Wagner – a přece nelze Smetanu považovat za romantika.

A zde jsme u základního a ústředního znaku Smetanovy tvůrčí i lidské osobnosti. Ač vyrostl uprostřed romantismu, v jádru a podstatě své tvorby nebyl romantikem. Smetana jako člověk i jako tvůrce je zjev vysloveně klasický. Při tom klasicismem mám na mysli princip přísné zákonitosti a dobrovolného řádu, bez ohledu na to, v které době se objevuje. Nejvyšším vzorem je Beethoven. Smetanův život i tvorba má všechny znaky této klasické zákonitosti. V životě dovedl podřizovat všechny své osobní vášně a osobní prospěchy životnímu řádu. Patří do rodu těch duchů, kteří směřují ke tvůrčí velikosti a monumentalitě. Jeho cílem byla tvorba mohutných, pevně organizovaných celků, tvorba velkých koncepcí, v nichž velikost není dána rozlehlostí, ale pevným vnitřním řádem a vášnivým zaujetím pro přísnou stavebnost.

Formou, v níž by se živelná mohutnost monumentality uplatnila, byla Smetanovi vždy česká tragická opera. Braniboři a Dalibor byly mezníky na této pouti za velkou tragickou operou. Libuše byla celým svým posláním a stylem dílo zcela výjimečné. A po ní mělo přijít velké tragické dílo Smetanova. Komické opery – Prodaná nevěsta a Dvě vdovy – jsou uprostřed této vývojové linie pouhý intermezza. Intermezza geniální a nesmrtelná. A bylo by pochybené, spatřovat v nich podstatu Smetanovy tvorby. Tato komická díla tvořil jednak proto, že jako zakladatel české hudby měl za povinnost vytvořit základní zpěvoherní typ komické opery, jednak podněty k vytvoření těchto děl byly namnoze vnější.

A v Prodané nevěstě a ve Dvou vdovách z velké části se komika mění ve vřelost a něhu, bez nichž by tato díla nebyla tak drahá. A komické opery po roku 1874! Právě ty potvrzují, že podstata tvůrčího ducha Smetanova nebyla veseloherní – Hubička, Tajemství a Čertova stěna jsou komické opery pouze svým názvem, kdežto jejich podstata a nevyčerpatelná krása je zcela jiná než v komice. Ale i v těchto komických intermezzech se ukázal onen základ celé Smetanovy osobnosti: umí se upřímně a srdečně smát až k slzám, ale nikdy se neumí vysmívat. Nikdy, ani v nejbouřlivějším veselí nezapomíná na úctu k člověku a soucit s ním. Není třeba podotýkat, že z toho nic nevyplývá o větší nebo o menší ceně Prodané nebo Dvou vdov.

Vždyť právě vytvořením takových geniálních intermezz se projeví síla a obsáhlost tvůrčí mohutnosti.

Vladimír Helfert
(Česká moderní hudba)

Bedřich Smetana je zjev v na-

šem umění zcela ojedinělý. Souvisí s ním tak úzce, že se nám zdá, jako by v něm byl kus každého našeho umělce. Či nezná z něho i to, co známe z Máchy, Němcové, Nerudy? A nedává nám mnoho i z toho, co vidíme v Mánesovi, Alšovi? Ale takový je Smetanův poměr ke každému z nás. Jeho hudba je nám tak blízká, jako by v sobě obsahovala kus každého z nás. Od nejprostšího člověka z lidu do nejpřísnějšího znalce umění, všichni nalézáme ve Smetanově hudbě sebe a těšíme se z toho. Tak širší svými vnitřními světy rozlehle je dílo Smetanova.

Zdeněk Nejedlý

Opera Státního divadla v Ostravě,
laureát státní ceny

BEDŘICH SMETANA DVĚ VDOVY

Komická opera o 2 jednáních
Libreto: Emanuel Züngel

Dirigent: Bohumil Janeček

Režisér: Miloslav Nekvasil

Sbormistr: Karel Kupka

Výtvarník scény: Vladimír Šrámek, nositel vyzn. Za vynikající práci

Výtvarník kostýmů: Marcel Pokorný j. h.

Choreografie: Julie Jastřembská

Asistent režie: Květoslava Ondráková

Korepetice: Drahomíra Ritzová

Karolina

Radmila Minářová, Mária Turňová

Anežka

Agia Formánková, Eva Gebauerová

Ladislav Podhájský

Jozef Ābel, Karel Černý

Mumlal

Jan Kyzlink, Karel Průša

Toník

Jiří Cée j. h., Lubomír Procházka

Lidunka

Věra Nováková, Zdeňka Vaškovová

Venkovská mládež

sbor a balet SDO

Text sleduje:

Emilie Hudcová, Marta Machová

Představení řídí:

Josef Jakš

Premiéra 24. II. 1973 v Divadle Z. Nejedlého

Smetanova opera Dvě vdovy

Někde ve slunném, přívětivém koutu Čech je statek, na němž po smrti svého manžela energicky hospodaří půvabná a temperamentní Karolina. Jejím stálým hostem je od svého ovdovění její přítelkyně, snívá, pasivní Anežka. Život tu plyne jedné z nich ve shonu a práci, druhé ve vzpomínkách a snění. Až tu jednoho dne je vyruší obě podivná příhoda s mladým mužem...

Život tu plyne jedné z nich ve shonu a práci, druhé ve vzpomínkách a snění. Až tu jednoho dne je vyruší obě podivná příhoda s mladým mužem...

To je asi zhruba děj libreta, které Emanuel Züngel upravil pro Smetanu podle Mallefilleovy veselohry, která v letech 1860 slavila své úspěchy v Théâtre Français v Paříži a o 8 let později pak v Prozatímním divadle v Praze. Samozřejmě, že libretista přenesl děj Dvou vdov do Čech. A ještě radikálněji než samo libreto a naprosto jednoznačně přenesla tento příběh do Čech Smetanova hudba. Po lidové Prodané nevěstě přináší Dvě vdovy prvky salónní, konverzační veselohry. Je nutno ovšem zdůraznit, že Smetana vytvořil konverzační veselohru ryze českou. Nemám na mysli jen úvodní a závěrečné sbory vesničanů při občínekové slavnosti, především hlavní postavy obou vdov a jejich hosta jsou obestřeny kouzlem a poezií Smetanovy hudby jako postavy české.

Menší, komornější zaměření opery v prvním znění díla, jež mělo jen čtyři role a v němž účast sboru se omezila jen na vstupní a závěrečné číslo opery, bylo v konečné, přepracované verzi rozšířeno. Jako Prodaná nevěsta i Dvě vdovy jsou operou árií a ansámbly, spojených recitativy. Ve Dvou vdovách jsou však bohatší, prokomponované, Smetana v nich exponuje příznačné motivy. Každá z hlavních postav má v průběhu této komorněji laděné opery svá sólová čísla, árie. Karolina své radostné a živelné krédo - Samostatně vládnou já všemi statky svými - Anežka svůj rozsáhlý nostalgický monolog, v němž dominuje zpěv obdivu tiché krásy přírody. Ladislav zpívá po svém vstupu baladu, plnou smutku - Aj vizte lovce tam - a na začátku druhého jednání radostnou píseň - Když zavítá máj. V milostném dialogu uslyšíme originální melodram - jediný ve Smetanově díle. Jinak ovšem jsou Dvě vdovy operou ansámbly mistrovských duet, tercet a kvartetů. Jedním z nejpůsobivějších míst v této opeře je čtyřzpěv z expozice příběhu, který mistrně vystihuje a vyjadřuje vše, co právě v onom okamžiku cítí všechny hlavní osoby a divákově okamžitě zpřístupní a přibližují hlavní postavy děje. Takových míst je pak v průběhu opery řada a všechna si stále uchovávají své podmanivé kouzlo, půvab a konverzační lehkost. Ani v této opeře vylehčené do svěžího salónního tónu nešlo Smetanovi pouze o zhudebnění příběhu. Maluje mánesovskými tahy vroucí obraz české krajiny a lidí, kteří ji obývají a z této jednoty člověka a přírody pak vyrůstá i v tomto žánru operním nová forma hudební typizace a idealizace.

Dvě vdovy měly svou premiéru v r. 1874. Byla úspěšná avšak po několika reprízách zapadla v tichu divadelního archivu. Teprve v r. 1878 ožila na jevišti ve své nové podobě.

V Ostravě byla provedena mnohokrát, poprvé však v r. 1922 v hudebním nastudování šéfa opery Národního divadla moravsko-slezského, Emanuela Bastla. Souborně pak bylo operní dílo Smetanova provedeno v r. 1924, k slavnostnímu smetanovskému jubileu v r. 1924. Byl to pozoruhodný čin dirigenta Bastla, uvážíme-li, že ostravská opera začínala v r. 1919 teprve budovat svůj kmenový repertoár. S blížícím se smetanovským jubileem tedy vzpomínáme i na ty, kteří položili základy k současné operní scéně Státního divadla v Ostravě.

- es -

Obsah opery

I.

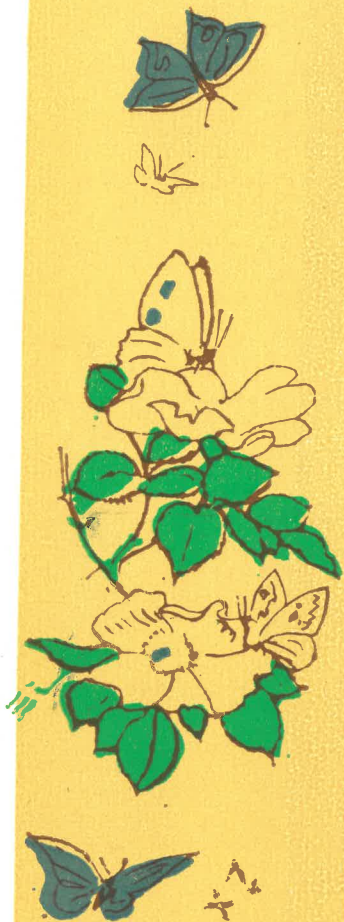
Někde ve slunném, přívětivém koutu Čech je statek, na němž po smrti svého manžela energicky hospodaří půvabná a temperamentní Karolina. Jejím stálým hostem je od svého ovdovění její přítelkyně, snívá, pasivní Anežka. Život tu plyne jedné z nich ve shonu a práci, druhé ve vzpomínkách a snění. Až tu jednoho dne je vyruší obě podivná příhoda.

Starý nabručený hajný Mumlal zajme v lese podivného pytláka. Je to příliš dobře oblečený mladý muž, bez kořisti a dokonce bez odporu se podvolující Mumlalově »úřední moci«. Hajný hrdě předvádí škodnou před svou paní. Karolina okamžitě pozná z Anežčina rozpačitého chování, že je tu nějaká hlubší souvislost mezi její přítelkyní a zajatým pytlákem. Bystře odhadne situaci a když nedostane od Anežky žádné vysvětlení rozhodne se, že na účet této dvojice se trochu pobaví. Mladý Ladislav Podhajský je na rozkaz paní Karoliny odsouzen k půldennímu pobytu na jejím panství.

II.

Karolina škádlí svou přítelkyni. Chce na ní vynutit přiznání, že Ladislava zná a miluje. Uzavřená Anežka však tvrdošíjně zapírá. Karolina tedy sama předstírá neobyčejný zájem o nezvaného hosta. Anežka zneklidní. Když se však setká s Ladislavem jeho lásku odmítá. Situaci zachraňuje Karolina a zdrceného mladého muže odvádí na občínekovou slavnost. Opuštěná, utrápená Anežka se vyznává ze své tajné lásky k Ladislavovi.

Karolině se zatím podaří vylákat z Ladislava přiznání, že jej tu přivedla láska k Anežce. Karolina předstírá, že toto přiznání se dotklo její samolibosti. Ladislav na kolenou prosí za prominutí svou laskavou hostitelku. Takto je nachází Anežka. V domnění, že Ladislav vyznává lásku Karolině, s pláčem prchá, Ladislav pokouší se vše vysvětlit a všemu tomuto zmatku se ze srdce směje Karolina. Její záměr se povedl. Nakonec se vše vysvětlí a mladá dvojice se za zpěvu vesničanů zasnoubí.

Dvě vdovy na ostravské operní scéně

1. 2. 1922	- Dirigent: Emanuel Bastl
Režisér: Karel Kügler
Choreograf: Achille Viscusi
6. 6. 1930	- Dirigent: Jaroslav Vogel
Režisér: Karel Kügler
Choreograf: Saša Machov
24. 3. 1934	- Dirigent: Jaroslav Vogel
Režisér: Karel Kügler
22. 12. 1939	- Dirigent: Jaroslav Vogel
Režisér: Karel Palouš
Výtvarník: Jan Sládek
Choreograf: Emerich Gabzdyl
14. 4. 1944	- Dirigent: František Jílek
Režisér: Karel Palouš
Výtvarník: Jan Sládek
Choreograf: Emerich Gabzdyl
18. 11. 1945	- Dirigent: František Jílek
Režisér: Miloš Wasserbauer
Výtvarník: Vladimír Kristin
Choreograf: Emerich Gabzdyl
23. 11. 1958	- Dirigent: Josef Kuchinka
Režisér: Ilja Hylas
Výtvarník: Jan Sládek
Choreograf: Emerich Gabzdyl

Program vydalo Státní divadlo v Ostravě, nositel Řádu práce v redakci Evy Sýkorové. Obálka a grafická úprava Helena Dragonová. Typografická spolupráce Jindra Kosourová. Uvnitř programu použito reprodukcí kreseb Josefa Mánesa.

Kčs 2